

Maktfördelningen

Alltsedan Aristoteles har frågorna om maktfördelningen i samhället tillhört ett av de centrala diskussionsämnena i västerländskt statsliv. När Montesquieu förnyade antikens maktfördelningslära, stannade han, som naturligt var på 1700-talet, inom statsrättens ram. Hans bekanta recept – tillkommet genom att han missförstod Englands konstitutionella förhållanden – var en fördelning mellan lagstiftande, verkställande och dömande maktinstanser. De förutsattes vara självständiga i förhållande till varandra och därigenom balansera varandra.

På det ena eller andra sättet har denna maktfördelningstanke kommit att sätta sin prägel på de västerländska demokratiernas författningar. Man har däri sett en garanti mot diktatoriskt maktmissbruk.

Men sedan 1700-talet har problemet om maktfördelningen i samhället blivit ofantligt mycket mer komplicerat. I vår tid är statens politiska styre bara en del av problemet. Nya maktinstanser med offentligrättsligt reglerad position har tillkommit som medtävlare till statschefer och partier. Moderna massmedia - i demokratins namn med rätta arbetande i en fri ställning, fast de i stor utsträckning betalas med allmänna medel – är en ny maktfaktor. En annan är de fackliga organisationerna. Ursprungligen tillkom de för att balansera de privata arbetsgivarnas ekonomiska makt, som hade sin bas i äganderätten till produktionsmedlen.

Genom sitt monopol på arbetskraften har de i dag en starkare ekonomisk makt än arbetsgivarna inom den enskilda sektorn och genom möjligheten att medelst strejk lamslä samhället också en betydande politisk

makt. Eftersom all faktisk makt förr eller senare kanaliseras i rättsliga former, har detta system givit upphov till ett nytt rättsområde, arbetsrätten, där de fackliga organisationerna i politiskt förbund med socialdemokratin förskaffat sig positioner, som tränger långt in i själva ledningen av beslutsprocesserna inom både den allmänna och den enskilda sektorn.

Dessa positioner är numera så långt framskjutna, att fråga är om det längre överhuvudtaget går att hejda en glidning in i ett korporativt samhälle. För det krävs ett allmänt uppvaknande hos medborgarnas stora massa – en medvetenhet om att den politiska demokratin kommer att gå förlorad om inte de fackliga organisationernas maktanspråk kan visas tillbaka.

Hur skall det gå till? Det vore att ställa för stora krav på medborgarnas tid och förmåga till engagemang om de politiska partierna här avvaktade spontana medborgarreaktioner. De måste i stället beslutsamt taga ledningen i uppgiften att begränsa "fackets" makt. Eljest kommer partierna efter hand att upptäcka att de i realiteten bara fungerar som namnstämplare på de beslut, som fattats inom de fackliga organisationernas ledningar.

De socialdemokratiska partipolitikerna, som så länge med välbehag betraktat LO:s ökade politiska, arbetsrättsliga och ekonomiska styrka, sitter för närvarande i den mest utsatta positionen därvidlag. De har nyligen upplysts av LO-chefen Gunnar Nilsson att de inte får dröja för länge med att ansluta sig till LO-kravet på fackföreningsstyrda fonder, avsedda att taga den totala

makten över det enskilda näringslivet. Man kan undra om det inte gick kalla kårar efter ryggen inom gruppen av ledande socialdemokratiska partipolitiker inför Gunnar Nilssons fryntliga försäkran nyligen att partiet nog snart skulle komma med. Hr Nilsson talade med husbondens röst – och han visste om det.

På något längre sikt avtecknar sig här troligen en klyfta inom det hittills åtminstone utåt så homogena SAP-LO-komplexet. Ty i längden kan inte de utanför LO-apparaten rekryterade socialdemokratiska politikerna finna sig i att vara nickedockor åt LO:s och fackförbundens sekretariat. Själva har de i regel kommit fram på demokratiskt legitim väg genom provvalsnomineringar och allmänna val. De ledande i de fackliga organisationerna däremot har inte sällan arbetat sig mot höjderna genom inbördes hjälp inom små fast sammanhållna juntor. När en sådan junta nått maktens tinnar, ser den noga till att rekryteringen i fortsättningen sker genom urval uppifrån.

Förklaringen till att detta varit möjligt är naturligtvis att den enskilde medborgaren inte orkar med att göra en insats både inom politiken och inom facket. Vi har under de senaste decennierna fått en breddning och fördjupning i det politiska arbetet inom det moderna partiväsendet, som man knappast vågade tro på i dess begynnelse. Må vara att det ibland kan bli för mycket protokoll och formaliteter – vi svenskar har nu en gång en stark legalistisk tradition – men summan av

arbetsinsatserna på gräsrotsplanet är ändå imponerande. Bakom denna utveckling ligger ett energiskt fältarbete från partiernas sida liksom sannolikt ett vaknande demokratiskt patos, som givits inspiration av det andra världskrigets erfarenheter av hur illa det kan gå om de enskilda människorna inte bryr sig om samhällsstyret. Naturligtvis är det ännu långt kvar innan vi nått en generell nivå av medborgerlig aktivitet i politiken, som kan betraktas såsom betryggande för de demokratiska institutionernas försvar. Men vi är på god väg att nå dit.

Det vore inte bara djupt tragiskt utan en verklig katastrof om denna lovande utveckling skulle brytas genom de starka strömningar i korporativistisk riktning, som de fackliga organisationerna – med eller mot sin vilja – är bärare av.

Mycket av deras krav på medinflytande och medansvar har otvivelaktigt varit berättigat – nämligen inom det strängt fackliga området, d v s där de uppträder som företrädare för organiserade gruppintressen. Men att i det egoistiska gruppintressets namn göra anspråk på att företräda allmänna samhällsintressen är orimligt. Detta är dock vad som faktiskt sker. Denna "fackets" i grunden antidemokratiska ideologi borde föranleda en prövning från alla partiers sida av frågan hur fackorganisationernas makt skall begränsas för att de skall bli demokratins tjänare och icke dess herrar. Detta är vår tids avgörande maktfördelningsproblem.